

ULUSLARARASI ÖĞRENCİLERİN ÖN YARGI ALGILARI VE SOSYAL İLİŞKİ DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Kübra Küçükşen
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrenimi gören uluslararası öğrencilerin ön yargı algıları ile sosyal ilişki düzeylerini araştırmaktır. Ön yargı, ayrımcılığı besleyen belirli bir gruba veya bireye yöneltilen olumsuz tutum olarak tanımlanmaktadır. Bu tutum belirli bir etnik kökene veya belirli inanca sahip gruplara olabildiği gibi “öteki” olarak toplumda konumlandırılan bireye karşı da olabilmektedir. Uluslararası öğrencilerin öğrenimleri süresince kendileriyle ilgili algıladıkları olumlu veya olumsuz tutumlar Türkiye’nin diğer ülkeler arasındaki imajı ve kamu diplomasisi açısından son derece önemlidir. Farklı bir ülkede üniversite eğitimine devam eden bu öğrenciler için sosyal iletişim ve arkadaşlık ilişkileri hem akademik başarıları hem de kişisel gelişimleri için önem arz etmektedir. Bu çalışmada uluslararası öğrencilerin kendileri ile ilgili dışlanma ön yargı algıları ve sosyal iletişim düzeylerinin ortaya çıkarılmasına odaklanılmıştır. Bu hedef doğrultusunda yükseköğrenim gören 233 yabancı uyruklu öğrenciye literatür taranarak geliştirilen yapılandırılmış anket uygulanmıştır. Anket formu demografik olgu sorularının dışında Konya’da bulundukları süre içerisinde olumsuz tutumla karşılaşmış oldukları, arkadaşlık ilişkileri ve sosyal iletişim düzeyleri ile ilgili kapalı uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Veriler SPSS programından yararlanılarak frekans dağılımı ve Ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Araştırma verilerine göre uluslararası öğrencilerin 80.3’ü kendilerine ön yargılı davranıldığını, %24 ü arkadaşlık ilişkilerinin yakın ve sıcak olduğunu, %6.9’u hiç yakın arkadaşı olmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %41,6’sı sorunla karşılaştıkları zaman kendi devletinden arkadaşları ile paylaştıklarını, %27,5’i Türk arkadaşları ile paylaşarak destek istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin Türkiye’de bulundukları süre ile algıladıkları ön yargı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar kelimeler: Uluslararası öğrenciler, ön yargı, ayrımcılık, sosyal iletişim

A RESEARCH ON INTERNATIONAL STUDENTS’ PERCEPTION OF BIAS AND SOCIAL REALITION LEVELS**Abstract**

The purpose of this study is to investigate the social realition and the perception of prejudice in international students. Prejudgment is defined as a negative manner, which feeds discrimination, directed to a specific group or individual. This manner might be against groups of a certain ethnic origin or belief, as well as against the individual who is positioned as other in society. International students’ positive or negative self-manners about themselves during their education process is too much important in terms of Turkey’s image among other countries and its public diplomacy. For these students, who are at the beginning of an educational process in a foreign country, social communication and friendship relations matter for both their academic success and personal development. In this study, it is focused on to reveal the prejudgment perceptions of international students about themselves and which mechanisms are functionally benefited by them during their social relationships. In line with this target, a survey, which was developed by scanning related literature, have been applied to 233 international students. The questionnaire was carried out in the student environment of the students between 2018-2020. In the first part of the questionnaire, questions that describe socio-demographic characteristics such as age, gender, parental education, family income status, and

in the next part, questions such as students' prejudice perceptions, friendship relations, participation levels in social, cultural and sports activities are included. The data were analyzed using the SPSS program with frequency distribution and Chi-square test. According to research data, 80.3 % of international students indicate that they are treated with prejudgment, 24 % of them feel close and sincere relationships with their friends, and 6,9 % of them have no close friend. 27,5 % of the participants expressed that their Turkish friends help and support them only they (participants) are in trouble. No statistically significant relationship among the period that the students live in Turkey and their perceived prejudgment can be detected.

Keywords: International students, prejudgment, discrimination, social communication

Giriş

Uluslararası öğrenci hareketliliği ülkeler ve kültürler arasında karşılıklı anlayış, iletişim, dayanışma ve işbirliğini artırdığı için önemli bir dış politika ve kamu diplomasisi aracı olarak görülmekte, ülkeler arasında büyük rekabete neden olmaktadır. Uluslararası öğrenciler okudukları ülkelere başta ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan katkı sağladıkları gibi, üniversitelerin uluslararasılaşması ve yükseköğretimde kalitenin yükselmesine de katkıda bulunmaktadır. ABD, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve İngiltere gibi uluslararası öğrencilerin yoğun olduğu ülkelerde, uluslararası eğitim sektörü ihracat kapsamında en fazla ekonomik getiri sağlayan ilk beş sektör içerisinde yer almaktadır (Özoğlu, Gür, Coşkun: 2012). Öğrenim sürecini başarıyla tamamlayıp ülkelere döndükten sonra da okudukları ülkeyle geliştirdikleri gönül bağı paralelinde o ülkenin gönüllü birer elçisi olma potansiyeli taşımaktadırlar (Göver, Yavuzer: 2015). Bu nedenle küreselleşme sürecinin de etkisiyle tüm ülkelerde uluslararası öğrencilere hem akademik düzeyde hem de siyasi ve ekonomik düzlemde gittikçe artan bir ilgi mevcuttur. Amerika ve Batı ülkeleri toplamda bütün uluslararası öğrencilerin yarısına eğitim-öğretim imkânı sunmaktadır.

Türkiye’de uluslararası öğrencilerle ilgili ilk kanuni düzenleme 1983 yılında çıkarılmış, 1990’lı yılların başından itibaren, Türk Cumhuriyetlerin SSCB’den ayrılma süreciyle birlikte dış politika stratejisi olarak başlamıştır. 2012 yılında “Yabancı Öğrenci Strateji Belgesi” kabul edilmiş ve “Türkiye Bursları” hayata geçirilmiş (Kalkınma Bakanlığı, 2015: 10), “Yabancı Öğrenciler Daire Başkanlığı” ifadesi “Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığı” olarak değiştirilmiştir. *Kavramlar değişmeden süreçlerin değişmeyeceği* gerçeğiyle literatürde daha önce kullanılan “yabancı uyruklu öğrenci” yerine “uluslararası öğrenci” kavramıyla tanımlanmaları bu öğrencilerin toplumda “öteki” “yabancı” olarak algılanması, ayrımcılık ya da ırkçılığa maruz kalmasının engellenmesi adına olumlu bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Özkan ve Güvendir: 2015; Demirhan: 2017). UNESCO’nun uluslararası öğrencilerin en çok tercih ettiği ülke sıralamasında Türkiye onuncu sırada yer almaktadır.¹ 2018-2019 yılı itibarıyla Türkiye’de toplam 125 bin 138 uluslararası üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin büyük bir kısmı, komşu ülkelere ya da Türkiye ile tarihsel ve kültürel bağları bulunan ülkelere gelmektedir. 2017-2018 Öğretim yılında Konya’daki 5 Üniversitede toplamda 3565 uluslararası öğrenci mevcuttur.²

Uluslararası öğrenciler eğitim süreçleri boyunca bulundukları ülkelerde birçok sorunla karşılaşabilmektedirler. Uluslararası öğrenciler ortak değer, dil, kültür, etnisite, renk ve inanç öğeleri bakımından farklıdır ve potansiyel bir “öteki” durumundadır (Demirhan: 2017). Kendi kültür ve değerlerinden farklı yaşam pratiklerini deneyimleyen öğrencilerin uyum sağlayabilmeleri ve sorunlarla başa çıkabilmeleri için her şeyden önce sağlıklı bir sosyal ilişki ve iletişim ağına sahip olmaları gerekmektedir. Sosyal iletişim, insanın en temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için diğer insanlarla kurduğu her türlü ilişki biçimidir. Farklı kültürel

¹ <http://uis.unesco.org/en/uis-student-flow> 28.1.2019

² <https://istatistik.yok.gov.tr/>).

özelliklere sahip bireyler arasında gerçekleşen iletişim süreci Habermas'ın toplum olmanın ön koşulu olarak gördüğü "herkese eş-saygı" ötekine, yani farklı oluşu nedeniyle diğerine gösterilme koşulunu temel alır (Habermas, 2012: 9). Bireylerin sosyalizasyon sürecinde edindikleri "biz" ve "onlar" veya "iç grup" "dış grup" ayrımı yalnızca iki farklı insan grubunu değil güven ve kuşku, korku ve emniyette olma, işbirliği ve çekişme, antipati veya ilgi duyma gibi tamamen farklı iki tutum arasındaki ayrımı temsil etmektedir (Bauman, 2013: 51). "Biz" açısından "öteki"yi tanımlayan en önemli özellik düzen bozma potansiyelidir. Bu açıdan bizim oluşturduğumuz düzen karşısında "öteki" her daim gelenek norm ve kuralları ihlal edip istikrarsızlık getirme potansiyeli taşımaktadır ve bu yüzden de tehlikelidir (Durna, 2013:68). Duruma göre, "öteki" olarak algılanan dış gruplar din ve etnik köken bakımından farklı, herhangi bir grup olabilmektedir. Bu bağlamda dış grupların salt kimlik ve aidiyetle ilişkili olarak ele alınabildiği görülmektedir (Alkan, 1983: 109; Çay Sağlam, Yaşar: 2017). Çünkü kimlik kendi inşası için farklılığa ihtiyaç duyar ve kendisini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür." (Connolly, 1995: 93). Bu durumda içinde yaşadığı grubun kültürel örüntüsünü şekillendiren güçlü tarihsel geleneği paylaşmaması yabancıyı yerleşik olandan ayıran en önemli özelliklerden biri (Schütz, 2016: 42)olarak görülmektedir. Bu nedenle Bauman (2013: 58) dış gruba karşı gösterilen düşmanlık, kuşku ve saldırganlığın bir ön yargı doğurduğunu ve düşmanca tutumların zamanla bu ön yargı tarafından ilerletildiğini iddia eder.

Önceden hüküm verme anlamına gelen ön yargı sağlıklı iletişim kurmayı güçleştiren, düşmanlık ve kin gibi duyguları perçinleyen, olumsuz duygu ve düşüncelerin hepsidir (Solmaz, Yüksel, Önalp, 2017: 719). Aslında olumlu tutumları da kapsamına rağmen kavramın genel kullanımı, dini etnik veya cinsiyet gibi farklılıklardan dolayı belirli bir gruba veya bireye yöneltilen, hoşgörüsüz, doğru olmayan, genellemeci ve peşin hükme dayalı olumsuz tutum olarak tanımlanmaktadır (Taylor, Peplau ve Sears, 2015: 182). Ön yargıların oluşmasında kalıplaşmış yargılar ile siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel farklılıklar önemli rol oynamaktadır (Allport, 2016: 231). Bilişsel bir süreç olan ön yargı zamanla davranışa dönüşerek kişi ve gruplar arasında ayrımcılığa, dışlama-dışlanmaya neden olmaktadır.

Artan uluslararası öğrenci çeşitliliği yerel öğrenciler ve halkta kendi kültür ve değerlerinin tehlikede olduğu, sahip oldukları imkânların ellerinden gideceği algısı oluşturarak öğrencilerin olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaşmasına neden olmaktadır (Demirhan, 2017:556). Uluslararası öğrenciler için ayrımcılık ve ön yargı ile karşılaşmak önemli bir sorundur. Gittikleri ülkelerde karşı karşıya kaldıkları ayrımcı, dışlayıcı veya ırkçı yaklaşımlar, öğrencilerin uyum süreçlerini, psikolojik sağlıklarını, akademik başarılarını olumsuz etkilemektedir (Mullins, Quintrell ve Hancock: 1995; Smith ve Khawaja: 2011; Özoğlu ve diğerleri, 2012: 27). Türkiye'de 2012 de yapılan bir çalışmaya göre, öğrenim gören yaklaşık 32 bin öğrenciden sadece 9.541'i mezun olmuştur (Özer, 2012: 11). Türkiye'ye büyük umutlarla gelen ve akademik yönden başarılı olmaları gereken öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin mezun olamaması araştırılması ve düşünülmesi gereken önemli bir sorundur

Alan yazında Türkiye'de uluslararası öğrencilerle ilgili araştırmalar genellikle öğrencilerin dil sorunları, ekonomik sorunlar sosyal ve kültürel uyumu ile ilgilidir (Bayraktaroğlu ve Mustafayeva, 2010; Kesten vd., 2010; Kıroğlu vd., 2010; Traş ve Güngör, 2011; Gökalp, 2012; Beltekin ve Radmard, 2013; Babadağ vd., 2014; Özkan, Acar Güvendir, 2015; Sezgin, Yolcu, 2016; Kumcağız vd., 2016). Bu çalışmada ise uluslararası öğrencilerin sosyal ve kültürel uyumunu etkileyen en önemli faktörlerden olan sosyal ilişki düzeyi ve ön yargı algıları araştırılmıştır. Farklı bir ülkede üniversite eğitimine devam etmekte olan bu öğrenciler için sosyal iletişim ve arkadaşlık ilişkileri hem akademik başarıları hem de kişisel gelişimleri için önem arz etmektedir. Ayrıca Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma ile elde etmeyi hedeflediği çıktılara ulaşabilmesi, öğrencilerin ön yargı, dışlanma gibi tutumlarla karşılaşmadan, eğitim-öğretim sürecini başarılı bir şekilde tamamlayarak, olumlu izlenimlerle ülkelerine dönmeleri ile mümkündür.

Bu bağlamda çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Uluslararası öğrenciler Türkiye’de olumsuz tutum ve ön yargı ile karşılaştığını düşünüyor mu?
2. Uluslararası öğrenciler sosyal ilişki ve iletişim düzeylerini nasıl tanımlıyorlar?
3. Uluslararası öğrencilerin ön yargı algıları cinsiyet, ve ikamet ettikleri süreye göre farklılaşmakta mıdır?

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı Konya’da farklı üniversitelerde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin dışlanma ve ön yargı algıları ile sosyal ilişki- iletişim düzeylerini tespit etmektir.

2.2. Araştırma Modeli: Bu çalışma anket tekniği kullanılarak yapılan betimsel bir çalışmadır

2.2. Evren ve Örneklem: Çalışmanın evrenini Konya’da öğrenim gören 3565 uluslararası öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemi ise 2017-2020 yıllarında ön lisans lisans ve yüksek lisans öğrenimine devam eden, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 100’ü kadın ve 133 erkek olmak üzere toplam 233 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme tekniği yoluyla ulaşılmıştır. Öğrencilerin gönüllü katılımı esas alınmış, anket sorularına cevap vermeyi kabul eden öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmada toplam 16 değişken yer almakta ve bu değişken sayısının 10 katı örneklem büyüklüğü için yeterli kabul edilmektedir (Altunışık, vd., 2004: 125). Bu nedenle 233 örneklem sayısı yeterli görülmüştür.

2.3. Veri Toplama Araçları: Araştırmada veri toplama aracı olarak literatür taranarak hazırlanan anket formu kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken uzman görüşü alınmış, iki uzmanın önerileri doğrultusunda düzenlendikten sonra uygulamaya başlanmıştır. Anketin birinci bölümünde yaş, cinsiyeti, anne baba eğitim durumları, aile gelir durumları, gibi sosyo-demografik özelliklerini tanımlayıcı sorular diğer bölümde ise öğrencilerin ön yargı ile karşılaşp karşılaşmadıkları, arkadaşlık ilişkileri, sosyal, kültürel ve sportif etkinliklere katılım düzeyleri gibi sorulara yer verilmiştir. Anket formu çalışmanın amacına uygun verileri toplamak üzere toplam 16 sorudan oluşmaktadır. Anket çalışması öğrencilerle yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi : Veriler SPSS 21.0 programından yararlanılarak tanımlayıcı istatistiklerde, frekans dağılımı, ilişki testlerinde ise Ki –kare ve korelasyon testleri kullanılarak analiz edilmiştir.

2.5. Etik : Çalışmaya katılan uluslararası öğrencilere anket formlarını cevaplamadan önce çalışmanın amacı, konusu ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılıp katılmama kararının kendilerine ait olduğu, çalışmanın herhangi bir zamanında isterlerse ayrılmakta özgür oldukları kendilerine anlatılmış, kişisel bilgilerinin paylaşılmayacağı garantisini verilmiştir. Bu bilgilendirmeden sonra araştırmaya katılmayı kabul edenlerin sözlü onamları alınarak araştırma yürütülmüştür.

3. BULGULAR

Katılımcıların tanımlayıcı özellikleri: Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin %42,9’u kadın % 57,1’i erkektir. % 70’i 18-24, % 25,3’ü 25-29, % 4,7’si 30 yaş ve üzeridir. Katılımcıları % 67,4’ü lisans, %30,5’i yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir. Örneklem %92,3’ü bekar %7,7’si evlidir.

Uluslararası öğrencilerin aileleri ve sosyo ekonomik durumlarını tespit etmek için ilgili bulgular, onların tanınması adına kendileri ile ilgili politika geliştirilmesinde önemli bir veri olabileceği için öğrencilerin aileleriyle ilgili tanımlayıcı bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Anne-Baba Öğrenim Durumu

Annenin Öğrenim Durumu	n	%
Okur-yazar Değil	42	18,0
İlkokul Mezunu	28	12,0
Ortaokul Mezunu	38	16,3
Lise Mezunu	69	29,6
Üniversite Mezunu	56	24,0
Babanın Öğrenim Durumu	n	%
Okur-yazar Değil	17	7,3
İlkokul Mezunu	15	6,4
Ortaokul Mezunu	24	10,3
Lise Mezunu	65	27,9
Üniversite Mezunu	112	48,1
Toplam	233	100

Tablo 1' in verilerine göre Anne eğitim durumuna bakıldığında; %18 oranında anne okur-yazar değildir. Lise mezunu anne oranı %29,6 iken % 24,0'ünün annesi üniversite mezunudur. Baba eğitim durumunda ise okur-yazar olmayan oranı %7,3 iken lise mezunu olanların oranı %27,9, üniversite mezunu olanların oranı %48,1' dir. Anne eğitim durumunun daha düşük olması Türkiye'nin öğrenci aldığı ülkelerin sosyo-kültürel özellikleri ile uyumludur.

Tablo 2. Öğrencilerin Aile Gelir Düzeyi

Gelir Durumu	n	%
Yüksek	16	6,9
İyi	106	45,7
Orta	79	34,1
Düşük	32	13,4
Toplam	233	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin %8,0 yüksek, %46,0 iyi, %31,5 orta gelire ve %14,5 düşük gelire sahip oldukları görülmektedir. Bu durum üniversite eğitim-öğretimi için Türkiye'yi tercih eden uluslararası öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyinin orta sınıfın üzerinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Türkiye'de İkamet Ettiği Süre

Kaç yıldır Türkiye'de yaşıyorsunuz?	n	%
Bir yıldan az	22	9,1
1-2 yıl	102	44,0
3-4 yıl	69	29,7
4 yıldan fazla	40	17,2
TOPLAM	233	100

Uluslararası öğrencilerin % 44,0 ü 1-2 yıldır Türkiye'de ikamet etmektedir. 4 yıldan daha uzun süredir Türkiye'de bulunanların oranı %17,2 dir.

Tablo 4. Öğrencilerin Türkiye'de En çok Zorlandıkları Alanlar

Türkiye’de En Çok Zorlandığınız Alan?	n	%
Yurt Yaşantısı	47	20,2
Kültürel Farklılıklar	36	15,5
Yalnızlık	34	14,6
Türkçe Konuşma	63	27,0
Arkadaş İlişkileri	21	9,0
Diğer	32	13,7
Total	233	100,0

Öğrencilerin Türkiye’de bulundukları sürede en çok zorlandıkları konular sırasıyla; Türkçe konuşma (%27); yurt yaşantısı (%20,2); kültürel farklılıktan dolayı yaşanan zorluklar (%15,5) ; yalnızlık (14,6); arkadaş ilişkileri (%9) şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Sorunlarını Paylaşma ve Yardım İsteme Durumları

Sorunlarınızı Paylaşır, Kimden İstersiniz?	Kiminle Yardım	n	%
Kendi arkadaşlarım	devletimden	97	41,6
Öğretim elemanları, danışman	Akademik	32	13,7
Türk arkadaşlarım		64	27,5
Öğrenci temsilcilerimiz		9	3,9
Diğer		31	13,3
Toplam		233	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 41,6’ sı sorun yaşadıklarında kendi ülkelerinden arkadaşları ile paylaşacaklarını ve yardım isteyeceklerini, %27,5’i Türk arkadaşları, %13,7 si danışman öğretim sorumlusu veya akademik danışmanları ile paylaşıp yardım isteyeceklerini belirtmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Türkiye’de Arkadaşlık İlişkilerine Göre Dağılımı

Arkadaşlık İlişkisi	n	%
Yakın ve içten	56	24,0
Normal	133	57,1
Sınırlı	28	12,0
Yakın arkadaşım yok	16	6,9
TOPLAM	233	100,0

Öğrencilerin % 57,1’i Türkiye’de bulunduğu sürede arkadaşlık ilişkilerinin normal olduğunu , % 24,0’ü yakın ve içten arkadaş ilişkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Yakın arkadaş bulunmadığını belirten % 6,9 ve sınırlı arkadaşlık ilişkisi olan % 12,0 oranındadır. Öğrencilerin yakın arkadaşlarının bulunmaması ve sınırlı arkadaşlık ilişkileri içerisinde olmaları daha yalnız olmalarına ve sosyal destek mekanizmalarından yararlanamamalarına sebep olmaktadır.

Tablo 7. Uluslararası Öğrencilerin Ön yargı Algılarının Frekans Dağılımı

Türkiye’de insanların size karşı ön yargılı davrandıklarını düşünüyor musunuz ?	n	%
Evet	37	15,9
Zaman zaman	150	64,4
Hayır	46	19,7
Toplam	233	100,0

Araştırmaya katılan öğrenciler “Türkiye’de insanların size karşı ön yargılı davrandıklarını düşünüyor musunuz” sorusuna %15,9 oranında “evet”, %19,7’si “hayır” cevabı vermiştir. Katılımcıların çoğunluğu %64,4 “zaman zaman” yanıtını vermişlerdir.

Tablo 8. Öğrencilerin Sosyal Kültürel Etkinliklere Katılım Düzeyi

Sinema, tiyatro, arkadaşlarla kafelere gitmek gibi sosyal ve kültürel etkinliklere katılma düzeyiniz ?	n	%
Sık sık	33	14,2
Yeterli	138	59,2
Çok seyrek	41	17,6
Yetersiz	21	9,0
Toplam	233	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin %58,5’i yeterli düzeyde, %14 sık sık, %18’i çok seyrek olmak üzere sosyal kültürel etkinliklere katıldıkları görülmektedir. Örneklemenin %9,5’i sosyal ve kültürel etkinliklere katılımını yetersiz görmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin Türk Öğrencilerden Beklentileri

Türk Öğrencilerden Beklentileriniz?	(n)	%
Arkadaş olmak	107	45,9
Çevreyi birlikte gezmek	14	6,0
Sorunlarını paylaşmak	15	6,4
Derslerimde yardımcı olmalarını isterim	65	27,9
Beni rahatsız etmesinler yeter	32	13,7
Toplam	233	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %45,9’u Türk öğrencilerle arkadaş olmayı beklemektedir. Daha sonra ise Türk öğrencilerden beklentileri şöyle sıralanmıştır. %27,9’u derslerinde yardımcı olmalarını, %6,4 oranında sorunlarını paylaşabilmeyi beklemektedir. Bu soruya örneklemenin %13,7’si “beni rahatsız etmesinler yeter” cevabı vermiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin Türkiye’de Bulundukları Süre İle Ön yargı Algıları Arasındaki İlişki (Ki-Kare)

Türkiye’de İnsanlar Size Karşı Ön yargılı mı?			Evet	Zaman zaman	Hayır	Toplam
İkamet	Bir yıldan az	Count	3	13	5	21
		% within İkamet	14,3%	61,9%	23,8%	100,0%
		% within Size karşı ön yargılı mı	8,1%	8,7%	10,9%	9,1%
		% of Total	1,3%	5,6%	2,2%	9,1%
	1-2 yıl	Count	9	70	23	102
		% within İkamet	8,8%	68,6%	22,5%	100,0%
		% within Size.karşı.ön yargılı.mı	24,3%	47,0%	50,0%	44,0%
		% of Total	3,9%	30,2%	9,9%	44,0%
	3-4 yıl	Count	16	39	14	69
		% within İkamet	23,2%	56,5%	20,3%	100,0%
		% within Size.karşı.ön yargılı.mı	43,2%	26,2%	30,4%	29,7%
		% of Total	6,9%	16,8%	6,0%	29,7%
	4 yıldan fazla	Count	9	27	4	40
		% within İkamet	22,5%	67,5%	10,0%	100,0%
		% within Size.karşı.ön yargılı.mı	24,3%	18,1%	8,7%	17,2%
		% of Total	3,9%	11,6%	1,7%	17,2%
Total		Count	37	149	46	233

X² : 10,162 P : ,118

Uluslararası öğrencilerin Türkiye’de bulundukları süre ile ön yargı algıları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.(P>0.05)

4. TARTIŞMA

Ülkemize yükseköğrenim için gelen uluslararası öğrencilerin sayısının her geçen gün artmasına karşın bu alanda yapılan araştırmaların çoğunluğunun öğrencilerin başarı, genel uyum sorunları, dil sorunları gibi konularda ağırlıklı olarak çalışılmış olduğu görülmektedir. Bu çalışma da öğrencilerin sosyal iletişimleri ve ön yargı algıları araştırılmıştır. Alan yazınında Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin köken ülkelerinin Orta Asya, Balkanlar, Ortadoğu ve İslâm ülkeleri gibi coğrafi olarak yakın ve tarihsel süreçte Türkiye ile bir şekilde ilişkili olan ülkeler olduğu görülmektedir. Uluslararası öğrencilerin Türkiye’yi tercihlerinde etkili olan faktörler; eğitim kalitesi, dini yakınlık, kültürel yakınlık, bilimsel başarılar, aile ve arkadaş tavsiyesi, coğrafi yakınlık ve burs imkânı’dır (Özer: 2012; Özoğlu, Gür ve Coşkun: 2012; Özkan, Acar Güvendir: 2014; Demirhan: 2017; Yardımcıoğlu, Beşel, Savaşan: 2017; Radmard: 2017). Bu bağlamda Türkiye’nin henüz Batı Avrupa ve Amerika gibi gelişmiş ülkelerden öğrenci alamama nedenlerinin üzerinde durulması gerekmektedir.

Araştırma sonucuna göre, öğrencilerin Türkiye’de bulundukları sürede en çok zorlandıkları konular sırasıyla; Türkçe konuşma, yurt yaşantısı, kültürel farklılıktan dolayı yaşanan zorluklar, yalnızlık ve arkadaş ilişkileri şeklinde sıralanmaktadır. Literatürde uluslararası öğrencilerin yaşadıkları problemlerin genelde bu minval üzerinde olduğu görülmektedir (Şahin ve Demirtaş: 2014; Özkan ve Acar: 2015; Musaoğlu: 2016; Yardımcıoğlu, Beşel ve Savaşan: 2017; Uzuner: 2019).

Araştırmaya katılan öğrencilerin %13,4’ünün aile gelir düzeyi “düşük”, %52,6’sının ise “orta”nın üzerindedir. Ekonomik sorunlar öğrencilerin üniversite yaşamında en çok

zorlandıkları konulardan biridir. Aile gelir düzeyi düşük olan öğrenciler için devlet kurumlarının yanı sıra, eğitim alanında faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları da burs desteği sağlamaktadır. Okul harçları, yemek kartı-yemek, ulaşım ve barınma gibi ihtiyaçlarını öğrenciler ailelerinden aldıkları destek ve burslar ile karşılamaktadırlar. Üniversite eğitimini yarım bırakıp ülkelerine dönmek isteyen öğrencilerin % 64,3'ü ekonomik sıkıntılarla gerekçelendirmişlerdir (Yardımcıoğlu, Beşel, Savaşan, 2017: 243).

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 41,6'sı sorun yaşadıklarında kendi ülkelerinden arkadaşlarıyla paylaşacaklarını ve yardım isteyeceklerini, %27,5'inin Türk arkadaşlarından, %14,7'si öğretim elemanlarından, %3,9'u öğrenci temsilcilerinden yardım isteyeceklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler "diğer" seçeneğinde Fakülte veya Üniversite yönetimi, özel arkadaş ve aile gibi cevaplar vermişlerdir. Musaoğlu (2016)'nın İstanbul'da özel bir üniversitede okuyan öğrencilerle yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin sıkıntı yaşadıklarında bu sıkıntılarını en çok kendi ülkelerinden olan arkadaşları veya aileleri ile çözmeye çalıştıkları, Uzuner (2019)'in yaptığı çalışmada ise uluslararası öğrencilerin %31,4'ünün "sorunlarını paylaşacağı bir yakınının olmadığı" sonucuna ulaşıldığı görülmektedir.

Çalışmada öğrenciler arkadaşlık ilişkilerini genelde normal düzeyde olarak tanımlamakla birlikte %12'i sınırlı ilişkisi olduğunu, % 6,9'u ise hiç yakın arkadaş bulunmadığını belirtmiştir. Uzuner'in çalışmasında öğrencilerin %26,6'sı "kimse benimle arkadaş olmak istemiyor" ifadesine katıldığını belirtmiştir. Sosyal destek mekanizmalarının en önemli öğelerinden birisi arkadaş desteğidir. Bu bağlamda "hiç yakın arkadaş bulunmadığını" ifade eden öğrencilerin sosyal iletişimde sorun yaşadıkları düşünülmektedir. Kültürlerarası sosyal iletişimi olumsuz etkileyen nedenlerin başında etno merkezcilik gelmektedir. Etnomerkezcilik bireyin kendi kültürünü, dinini, etnik grubunu üstün görme, bu arada dış grupları küçük görme ve aşağılama eğilimidir. Yapılan çalışmalarda (Özoğlu, Gür, Coşkun, 2012; Kiroğlu vd., 2017) Afrika kökenli öğrencilerin ten rengi ve ırk özelliklerinden dolayı, Ortadoğu ve Orta Asya'dan gelen öğrencilerin ise giyim, temizlik gibi kültürel özelliklerinden dolayı "aşağılanmış" hissine kapıldıkları görülmektedir.

Sağlıklı bir iletişim süreci için iletişime geçilen alıcının, kültürü, dili, inancı, toplumsal değerleri ve yargılarının bilinmesi önemli olmakla birlikte sosyal iletişimde en önemli engellerden biri ön yargıdır (Solmaz, Yüksel ve Önalp 2017: 718). Araştırmanın temel problemlerinden olan uluslararası öğrencilerin ön yargı algılarını tespit etmek için sorduğumuz "Türkiye'de insanların size karşı ön yargılı davrandıklarını düşünüyor musunuz" sorusuna öğrencilerin %15,9'u "evet" %19,7'si "hayır" cevabı vermişlerdir. Bu soruya "zaman zaman ön yargılı olduklarını düşünüyorum" diyenlerin oranı %64,4'dür. Bu sonuç örneklemin %80,3'ünün Türkiye'de insanların kendilerine karşı ön yargılı olduklarını düşündüklerini göstermektedir. Ön yargı bilişsel duygusal ve davranışsal boyutlarda gözlenebilen bir olgudur (Gürkaynak: 2011). Bu bağlamda kalıp yargılarla başlayan süreç diğer grubun üyelerine sosyal mesafe koymak, ayrımcılık uygulamak hatta taraflar arasında çatışma ve şiddete dönüşen olaylara neden olabilmektedir. Ön yargılı tutumlardan beslenen ayrımcılık, maruz kalan grup üyelerinin yaşam kalitesini önemli ölçüde düşürmektedir (Bierly: 1985). Sungur vd. (2016)'nin çalışmasında, uluslararası öğrencilerin %43,1'inin "yabancı" oldukları için insanların kendileriyle iletişim kurmaktan çekindikleri, Sezgin ve Yolcu (2016)'nın yaptığı çalışmada ise öğrencilerin arkadaş çevresi ve yerel halk ile iletişim kurmada sorun yaşadıkları, %35,8'inin "yabancı olduğum için dışlanıyorum" ifadesine katıldıkları görülmektedir. Bu durum öğrencilerin yalnızlık, mutsuzluk, kaygı, yabancılaşma gibi psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır.

Tarihsel süreçte farklılığı dışlayan ya da tam tersi benimseyen yaklaşımlar toplumların sahip olduğu medeniyet tasavvuruna göre oluşmaktadır (Özensel, 2020: 371). Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma çalışmaları, temelde dört esasa dayanmaktadır: Akademik gelişme ve etkileşim, ekonomik kalkınma ve dayanışma, sosyal ve kültürel etkileşim, siyasî ve

diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi³. Tüm bu alanlarda Türkiye'nin hedeflerini gerçekleştirmek ve diğer gelişmiş ülkelerle rekabet edebilmesi için öncelikli olarak Türkiye'deki uluslararası öğrencilerin akademik süreçte yaşadıkları olumlu veya olumsuz tecrübeler ile, toplumun bakış açısının kendilerinde oluşturduğu algının araştırılması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Habermas'ın iletişimsel eylemin gerçekleştiği zemin olarak adlandırdığı yaşantı dünyası ve toplumsal zemin iletişim ve etkileşimin, kültür, dil, alışkanlıklar çerçevesinde gerçekleştiği, anlama ve anlaşmaya dayalı büyük bir iletişim alanıdır. Birbirini anlama iletişime katılanların, bir kavramın geçerliliği hakkında aynı düşünceye sahip olması; anlaşma ise konuşanın sözüne yüklediği anlam ve yorumun karşılıklı olarak öznel arasında kabul edilmesidir (Habermas, 2001: 553). Bu durumda uluslararası öğrencilerle yerel öğrenciler ve halk arasında özellikle anlaşmanın gerçekleşmesi anlam ve yorumun kültürel bağlamına atıfta bulunmakla mümkündür. Uluslararası öğrencilerin olumsuz ön yargı algılarının azaltılması, yanlış anlamaların giderilmesi ülkeler arasında, kültürler arası iletişim ve oryantasyon programlarını gerekli kılmaktadır.

Öğrenciler sinema, tiyatro, arkadaşlarla kafelere gitmek gibi sosyal ve kültürel etkinliklere katılım düzeylerini %59,2' si yeterli %9'u ise yetersiz düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyalleşmenin ve sosyal iletişimi güçlendirmenin en etkili yöntemlerinden biri, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımdır. Birlikte geçirilen zaman dilimi arttıkça "öteki" olarak algılanan kişiler arasında diyalog gelişmekte, bu da ön yargıların kırılmasını kolaylaştırmaktadır.

Öğrencilerin ilk geldikleri yıllarda kendileri ile ilgili olumsuz tutum ve ön yargı algılarının uyum sağladıkça arkadaşlık ilişkileri geliştikçe azalacağı düşünülebilir. Fakat çalışmada öğrencilerin Türkiye'de bulunma süreleri ile ön yargı algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Bu durum ilk edinilen izlenim ve intibanın kolay değişmediğini göstermektedir.

Uluslararası öğrenciler iyi bir eğitim almak, daha iyi yaşam standardına ulaşmak, mezun olduktan sonra iş ve istihdam konusunda daha avantajlı konumda olmak gibi farklı umut ve beklentilerle Türkiye'yi tercih etmektedirler. Bu öğrencilerin öğrenimleri süresince kendileriyle ilgili algıladıkları olumlu veya olumsuz tutumlar yaşamları boyunca muhayyilelerinde iz bırakacak, aldıkları eğitimden ve toplumun bakış açısından memnun olmaları, hem kendilerinin psiko-sosyal kişiliklerinin gelişimine hem de akademik başarı düzeylerinin yükselmesine pozitif katkı sağlayacaktır. Ayrıca referans olma nitelikleri kendilerinden sonra tercih yapacak öğrencilerin tercihini etkileyecek ve yol gösterecektir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucuna göre uluslararası öğrencilerin "kendilerine karşı ön yargılı davranıldığını" düşündükleri, öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri, sosyal iletişim düzeyleri ile rehberlik ve danışmanlık alabilecekleri mekanizmaların yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Kültürel değerleri, dili, yaşam biçimi farklı bir ülkede üniversite eğitimini sürdüren bu öğrenciler için sosyal iletişim ve arkadaşlık ilişkileri hem akademik başarıları hem de kişisel gelişimleri için önem arz etmektedir.

Öğrencilere karşı toplumda ön yargıların kırılması, "yabancı" veya "öteki" olarak ayrımcılığa maruz kalmamaları ve sosyal iletişimlerinin güçlendirilmesi için aşağıda bir takım öneriler sunulmuştur.

1. İlk olarak öğretim üyeleri ve öğrencilerden başlayarak topluma yönelik bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yapılmalıdır.

³ <https://www.ytb.gov.tr/uluslararasi-ogrenciler/uluslararasi-ogrenci-hareketliligi>

2. Öğrencilerin birbirleri ile kaynaşmaları için, kültürel geziler, sosyal programlar artırılmalı, sosyal ve kültürel etkinliklere katılım konusunda teşvik edilmelidir. Kardeş öğrenci projesi başlatılabilir.

3. Uluslararası öğrencilerle ilgili çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarına ekonomik ve lojistik destek sağlanmalıdır.

4. Sivil Toplum Üniversite işbirliği ile aileler “misafir öğrenci” kabul etme konusunda teşvik edilmelidir.

5. Öğrencilerin ön yargı hissettikleri ve sosyal iletişim güçlüğü çektikleri alanların belirlenebilmesi için nitel çalışmalara ihtiyaç vardır.

6. Yerel öğrencilerin uluslararası öğrencilere bakış açısını ortaya koyacak çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Allport, G.W. (2016). Ön Yargının Doğası . N. Nirven (Çev.). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 3. Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Babadağ, B. Çulha İ., Köşgeroğlu, N. (2014). Bir Sağlık Yüksekokulu’nda Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sağlık Alanında Karşılaştığı Sorunların Belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(1): 622-631.

Bauman, Z. (2013). Sosyolojik Düşünme. Abdullah Yılmaz (Çev). İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Bayraktaroğlu, S., Mustafayeva L. (2010).Türk Yüksek Öğretim Sistemi ve Türk dünyası ilişkileri: Sakarya Üniversitesi’nde Eğitim Gören Yabancı Uyruklu Öğrenciler Örneği. Journal of Azerbaijani Studies, 284-292.

Beltekin, N. Radmard S. (2013), “Türkiye’de Lisansüstü Eğitim Gören uluslararası öğrencilerinin üniversiteye ilişkin görüşleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (43): 250-269.

Bierly, M. M. (1985). Prejudice toward contemporary outgroups as a generalized attitude. Journal of Applied Social Psychology, 15: 189-199. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1985.tb02344.x>

Connolly, William E. (1995). Kimlik ve farklılık: Siyasetin açmazlarına dair demokratik çözüm önerileri. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Çay Sağlam, T., Yaşar, M. (2017). Teoride, Pratikte ve Araştırmalarda Öteki ve Ötekileştirme Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish, 12 (3):135-154 .Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.11362>

Demirhan K. (2017). Ulusal Alanyazında Uluslararası Öğrenciler ve Uluslararası Öğrencileri Siyasal Açından Düşünmek . Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICMEB17 Özel Sayısı: 547-562

Gökalp, M. (2012). 19 Mayıs Üniversitesi Samsun Eğitim Fakültesi’nde Öğrenim Gören Türk ve Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Öğretim Programlarına Yönelik Bakış Açılarının İncelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11(39): 139-152.

Göver İ.H., Yavuzer H. (2015) . Kayseri’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Kayseri Türkiye ve İslâm algısı. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,10(2):1025-1050. Doi: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7988>

Habermas, J. (2012). “Öteki” olmak, "Öteki"yle Yaşamak - Siyaset Kuramı Yazıları. İ. Aka (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.(Orijinal çalışma basım tarihi 1997).

Habermas, J. (2001). İletişimsel Eylem Kuramı. M. Tüzel (Çev.). Cilt II, İstanbul: Kabalcı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1981)

Kalkınma Bakanlığı. (2015). Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde Türk üniversitelerinin uluslararası öğrenciler için çekim merkezi haline getirilmesi. Araştırma Projesi Raporu. Erişim Tarihi: 18.03.2019. http://kam.kalkinma.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/04/Uluslararası_Ogrenci_Raporu_2015.pdf

Kesten, A., Kiroğlu K. ve Elma C. (2010). Language and Education Problems of International Students in Turkey. Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24: 65-85.

Kiroğlu K., Kesten, A. ve Elma, C. (2010). Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Lisans Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Sorunları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6 (2): 26-39.

Kumcağız, H., Rahim D., ve Alakuş K. (2016). Ondokuz Mayıs Üniversitesi’ndeki Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Yaşadıkları Sorunlar. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 35(2): 37-50.

Kundakçı, S. (2013). Heteroseksizm ve Ötekileştirme Eleştirisi. Liberal Düşünce Dergisi, 18(71): 65-79.

Mullins, G., Quinttrel, N., Hancock, L. (1995). The experience of international and local students at three Australian universities. Higher Education Research and Development, 14: 201-231. <https://doi.org/10.1080/0729436950140205>

Musaoğlu, B. N. (2016). Türkiye’de Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilerin Entegrasyon Süreci. Türk Dünyası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1(1): 12-24.

Özer, M., (2012). Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 2(1): 10-13.

Özensel, E. (2020). Farklılıkların Bir Arada Yaşamasında Bir Sorun Alanı Olarak Ötekinin Ötekileştirilmesi. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD), (43): 369-378 <https://doi.org/10.21497/sefad.756095>

Özkan, G., Acar Güvendir, M. (2015). Uluslararası Öğrencilerin Yaşam Durumları: Kırklareli ve Trakya üniversiteleri Örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1): 174-190

Özoğlu, M., Gür, B. S., ve Coşkun, İ. (2012). Küresel Eğilimler Işığında Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler. Ankara: SETA. <https://www.setav.org/turkiyede-uluslararasi-ogrenciler/> Erişim Tar: 10.06.2019.

Radmard, S. (2017). Türk üniversitelerindeki Uluslararası Öğrencilerin Yükseköğretim Taleplerini Etkileyen Etkenlerin incelenmesi. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 7(1): 67-77.

Schütz, A. (2016). Yabancı: Bir Sosyal Psikoloji Makalesi. Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik (içinde) L. Ünsaldı (Der.), K. Eren (Çev), Ankara: Heretik Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1944).

Sezgin A.A., Yolcu, T. (2016). Göç ile gelen uluslararası öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreci, Humanitas, 4(7): 417-436

Smith, R. A. ve Khawaja, N. G. (2011). A Review of the Acculturation Experiences of International Students. International Journal of Intercultural Relations, doi:10.1016/j.ijintrel.

Solmaz T., Yüksel H., Önal, G. (2017). Toplumsal İletişim Sürecinde İletişim Engelleri: Ön Yargı Örneği. TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi, 9(36): 716-721. Doi: <http://dx.doi.org/10.15189/1308-8041>

Sungur M. A., Şahin, M., Can, G., Şahin, M. F., Duman, K., Pektaş, B., Doğan, S., Alkan, A. Ö., ve Onuk, H. (2016). Düzce Üniversitesi’nde Yükseköğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yaşam Doyumları ve Sosyal Uyumlarını Etkileyen Faktörler. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 6(2):101-109.

Şahin, M., Demirtaş, H. (2014). Üniversitelerde Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeyleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Milli Eğitim, 44(204): 88-113.

Taylor, S. E., Peplau, L. A., ve Sears, D. O. (2015). Sosyal Psikoloji. A. Dönmez(Çev.). Ankara: İmge Yayınları.

Taş, Z. Güngör, H.C. (2011). Avrupa Ülkelerinden Gelen Türk Asıllı Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Sosyal Bağlılıkları Üzerine Nitel bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25: 263-271.

Uzuner, Y. (2019). Türkiye’de Öğrenim Gören Uluslararası Öğrencilere Yönelik Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Kocaeli Üniversitesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yalova Üniversitesi. Yalova.

Yardımcıoğlu, F., Beşel, F., Savaşan, F. (2017). Uluslararası Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Problemleri ve Çözüm Önerileri, Sakarya Üniversitesi Örneği. Akademik İncelemeler Dergisi, 12(1): 203-254.